

JELÖLÉSI ADATLAP
A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG NEMZETI JEGYZÉKÉRE
TÖRTÉNŐ FELVÉTELHEZ

A. Az elem neve (max. 200 karakter)

Busójárás Mohácson
Maszkos farsangvégi télúzó szokás

B. Az érintett közösség(ek), csoport(ok) vagy egyén(ek) (max. 700 karakter)

Mohács város lakói
Busócsoporthok, busók
Busómaszkokat és eszközöket készítő helyi népművészek
Sokácok (Mohácson élő horvát nemzeti kisebbség)

C. A jelölt elem rövid szöveges leírása (max. 1000 karakter)

A mohácsi busójárás farsang végén rendezett maszkos, rituális, mai formájában inkább karnevál jellegű felvonulás. A hat napon át tartó alakoskodó szokás tánccal, zenével kísért országos hírű népiünnepéllé fejlődött, amelyben a város lakossága, a busócsoporthok, és az ő maszkjaikat, eszközeiket készítő kézművesek, valamint az őket kísérő zenészek és táncosok vesznek részt. A szokásfolyamatba az ilyenkor ide látogató nagyszámú közönséget is aktívan bevonják, akik így részévé válnak a város több pontján zajló eseményeknek.

A város önkormányzata és a busócsoporthok évről évre harmonikusan együttműködve, közösen szervezik meg a busójárást. A hat napra koncentrálódó eseményeken túl a busócsoporthok egész éven át aktív közösségként működnek, amelynek erős csoportidentitás képző hatása van. Ehhez hozzá tartozik a hagyományokon alapuló folyamatos készülődés, az eszközök, maszkok megtervezése és elkészítése, a busóruházat felújítása, az egyes csoportok sajátos járműveinek megtervezése, kialakítása, és a megjelenésük hitelességét szolgáló kutatómunka.

A busójárás folyamatában egyformán szerepet kapnak a tervezett események, programok (pl. busók gyülekezése, felvonulása, a telet szimbolizáló koporsó elégetése, busóavatás, néptáncbemutatók, kézműves vásár) és a spontán akciók és megnyilvánulások (szabados viselkedési formák, termékenységvarázsló rítuselemek, ijesztgetés, játékosság, tánc).

Az eredetileg a horvát nemzetiséghez kötődő hagyományt mára az egész város magáénak érzi, aktívan gyakorolja és egyben annak szimbólumává vált. A busójárás egyik kulturális jelentősége az, hogy határokon átnyúló, mivel a környező sokác falvak mellett a horvátországi közösségek is ennek hatására kezdték újra gyakorolni hasonló farsangi szokásaikat.

D. A jelölést beküldő neve

Mohács Város Önkormányzata
Szekó József, polgármester

E. Évszám

2008

1. Az elem azonosítása

1.a. Az elem neve

Busójárás Mohácson
Maszkos farsangvégi télúzó szokás

1.b. Az elem egyéb elnevezése

A busójárást sokácul *poklade* névvel jelölik, melynek jelentése: átváltozás.

1.c. Az érintett közösségek, csoportok, vagy egyének azonosítása

- A. **A busójárás által érintett közösségeknek különböző, ám egymástól el nem választható, egymással kapcsolódó szintjeit szükséges meghatározni.** A hagyományt egy a város többi lakosától eltérő nemzetiségű, katolikus horvát (sokác) népcsoport honosította meg, ugyanakkor mára a mohácsi identitás meghatározó elemévé vált, függetlenül a nemzetiségi hovatartozástól. Miközben más, katolikus horvátok által lakott területeken eltűnt, Mohácson kibővülve, színesedve „hódította meg” az idegen kultúrájú környezetet, és vészelte át a szokás történetének kevésbé aktív időszakait is. **A város jelenti a befogadó, elfogadó, és támogató közeget.** Természetesen kezdetben a város, és az egyház részéről is jelen volt a tiltás és ellenállás, majd sikertelen kezdeményezések, beavatkozások, halva született ötletek, mint pl. a „sorszámozott” busók felvonultatása, vagy a színházi rendező felkérésével kialakított törökűző „változat”. Azonban minden, ami a sokác jelleg elmosódását, torzítását veszélyeztette, ami sértő volt, vagy ráerőltetett a közösségre, azt nem fogadta be, és kifelé (a város és a közönség felé) a látványos elemek hiányával, válaszreakciókkal, vagy érdektelenséggel válaszolt. Ugyanakkor a sokác családok, baráti társaságok, szomszédságok tovább őrizték és ünnepelték, természetesen a kívülálló megfigyelő számára kevésbé látványosan. Ezért sokác jellegét soha nem vesztette el, soha nem tűnt el, de igazi lendületet azóta kapott, amióta a város vezetői belátták, hogy a városba érkező tömegek számára ugyan kiszámíthatóbbá kell tenni az eseményt, de nem irányítani, vagy megváltoztatni kell az önállóan is működő farsangi szokást, hanem párbeszédet kezdeményezni a beöltöző busókkal. Ma már a szabad választás alapján létrejövő, autonóm módon működő busócsoportok közösségeinek szokásvilágához alkalmazkodva szervezik és támogatják a farsang idején feje tetejére álló város ünnepi programjait. A város lakossága pedig büszke és aktív részese az eseménynek. **Olyannyira sajátjaként éli meg az ünnepet, hogy busóvá ma már „mohácsiként” lehet válni. Úgy tette magáévá, hogy mégsem tulajdonítja ki, nem sérti a nemzetiségi identitást, sőt érzékenyen óvja azt.** Nem egy zárt, lokalizált térben zajlik a farsang, hanem a város egész területe válik farsangi térré, ahol minden mohácsi számára általános érvényű és elfogadott a farsang rendje és a sajátos farsangi viselkedésformák. Ezért adekvát a „mohácsi busójárás” az elnevezés is!
- B. A busójárás meghatározó és nélkülözhetetlen alakjai a **busók**. A busók maszkja, viseletük, kellékeik és viselkedésük ma is őrzik a hagyományos jegyeket, hitelesen közvetítik újabb és újabb generációknak. *(Busó alatt a fából faragott maszkot viselő alakot értjük, akinek jellemző ruházata a bocskor, csizma, fehér vászongatya, a bundájával kifordított birkabőr derékban kötéllel vagy láncsal összekötve, melyre*

egy, vagy több kolomp van felaggatva, vállukon tarisznya. Jellemző kellékei a kereplő, a buzogány, a hosszú fakürt. Gyakori a díszesen kifestett mosósulyok (praćak), a vízfordófa (obramenica), „famatyi” és teknőben busó baba hordozása is. A „szép busók” a sokác népviseletbe öltözött, arcukat fátyollal eltakaró alakok. Farsang idején a busók cselekedeteinek megítélése jellemző rituális kontextusban történik. Nem vonatkoznak rájuk a hétköznapokban megszokott morális szabályok. A térre, időre és cselekvésre sajátos, „felfüggesztett” állapot jellemző. A szerepnek nagy vonzereje van, hiszen az inkognitó és a maszk alatti „másik világ” egy sajátos tudatállapot, a transzformáció megélése is.) Létszámuk változó, évente növekvő, de nem határozható meg pontosan. A busók többsége csoportokba tömörül, de minden évben vannak, akik spontán módon, egyedül, vagy kisebb alkalmi csoportosulásként csatlakoznak a felvonulókhoz. Az utóbbi években a felvonulós, jelmezes, városias jellegű karneválra 500-600 fő öltözik busónak, akik 20-22 önállóan szerveződő, zárt csoportközösséget alkotva alakítják jellemző rítusaikat. **A busócsoportok érintettsége is többszintű, hiszen vannak akik zenészek, táncosok, vagy maszkfaragók is, akik alkalmilag más csoportokkal is rituális kapcsolatba kerülnek.** A busók alárendelik magukat a csoportok belső szabályrendszerének, a csoportok pedig a közös cél, az ünnep létrehozásában és megélésében önmagukat „busótársadalomként” definiálják. Együtt, és demokratikusan alakítják évente rítusaikat, amely hagyományörző, de mégis dinamikusan mozgó, változó, azt újratermelő, gazdagító folyamat. A csoportok **delegált vezetőjükön keresztül egyeztetnek a város vezetőivel, a szervezőkkel.** Megegyeznek a valamennyi csoportot érintő eseményekről, tudnivalókról, megbeszélnek és egyeztetik az egyes csoportok terveit, igyekeznek alkalmazkodni egymáshoz, és a turizmus elvárásaihoz, ugyanakkor folyamatosan kontrollálják, hogy ezek az elvárások nem befolyásolhatják a szokáshagyományukat. A programfüzetben kiadott események, a „busótársadalom”, és a csoportok saját belső működése, autonómiája közötti egyensúlyra törekszenek. **A csoportok egymás közti rivalizálása** egyben folyamatos késztetést jelent a farsangi karneválon való színes és igényes megjelenésre. **Az egyes csoportok a közösségen belül is rendelkeznek sajátos szokáshagyománnyal,** ami teljesen láthatatlan marad a külső szemlélő számára. Ilyen a csoportok összetétele, a csoporttagság lehetősége, módja, a tagok hierarchiája, motivációik, térhasználati szokásaik, beleértve a felkészülés időszakának hosszát és rendjét, a farsangi útvonalakat, az adott időszak rituális eseményeit, kiegészítő tárgyi kellékeit, attribútumait. Eltérő lehet a farsang időszakán kívüli kapcsolatrendszer működése is, amire azonban jellemző a folytonosság, az év közbeni találkozások, a következő farsangra való készülődés gyakorisága. Egyes csoportok olyan szoros köteléket alkotnak, hogy segítik egymást építkezésben, közösen vágnak disznót, együtt nyaralnak. Mások is rendszeresen találkoznak, közös főzések, beszélgetések alatt készülnek a következő farsangra. Számon tartják egymást! A csoporthoz tartozás önkéntes, ami természetesen nem jelenti azt, hogy „idegenként” is beléphet valaki. A csoportösszetételt választott, illetve beleszületett kapcsolatok alakítják. A gyökerek lehetnek családi, rokoni, baráti, szomszédsági, más közös tevékenységhez (sport, munka, tanulás) kötődő szálak, tehát jellemzően nem alkalmi a kapcsolatuk. Bármikor kiléphetnek, (kikerülhetnek) azonban a csoporthoz tartozva elfogadják az adott csoport szabályait, szokásvilágát. A tagság nemzetiségi összetétele tekintetében lehet sokác, vegyes nemzetiségű, és van olyan is ahol nincs sokác származású tag. A nemek aránya is jellemző. Döntő többségébe nem engednek nőket, szerintük ez egyértelműen férfi szerep. Néhány csoportban előfordul, hogy nők is „játsszák”, de ha egy nő busónak

öltözik, elvárják tőle, hogy ne derüljön ki, vagyis úgy kell viselkednie, mint egy férfinak. Jellemzőbb a „szép busó” csatlakozása, azonban ekkor előfordulhat a nemek ruhacseréje. A szervezés és kapcsolattartás érdekében a csoportok többségének neve, vezetője (tagsága) ismert. A csoport létszáma 10-70 is lehet. **Elnevezésük** tükrözheti jellemző attribútumukat, amellyel megkülönböztetik magukat a többiektől, például: *Ágyús, Ördögkerek, Kürtös, Bődönhajós, Kecskeszarvas, Botos*. Utalhat jellemző cselekvésre, eseményre: *Nagy Durranás* (szintén ágyús csoport), *Dunai átkelés*. A sokác identitással, vagy kötődéssel összefüggő elnevezések: *Mohácsi Sokáckör, Búso Club* (nevükben a „búso”-t szándékosan a szokottól eltérően írják), *Poklada, Mladi Momci, Stari Momci, Danica Zvezda*. A szokás eredetmondájával kapcsolatos a *Télűzők, Törökverők* elnevezés. A csoport vezetőjéről elnevezett a *Marosa* és *Vidák*, illetve játékos, humoros névadás a *Busulók, Boros-kólós, Buba Mara*, és sportbarátságra utal a *Futottak még* névadás. Valamennyi csoportban van egy minden tag által tisztelt vezető egyéniség. Lehet a rangidős, lehet hozzáértésben kiemelkedő, vagy kreatív személy. A Búso Club vezetője pl. a busójárás egyik meghatározó, alakító, más csoportok által is tisztelt egyénisége, Kultutác Máttyás. A *Mladi Momci* csoport az apa tudatos csoportépítő munkájának eredménye, amelyben gyerekei, és azok baráti köre fogadják el őt, mint vezetőjüket. A *Futottak még* csoportban megegyeztek, hogy évente váltják a vezető szerepet. A vezetőtől mindamelllett, hogy elvárják a rendezőkkel való kapcsolattartást, a tagok számítanak rá a csoport évről évre történő megerősítésében, az aktuális „játékok” kitalálásában. Az „újoncok” befogadásában és „betanításában”, az ötletek jóváhagyásában, vitás kérdésekben is övé a döntő szerep. Azokban a csoportokban, ahol nem sikeres a vezető kiválasztása, ahol nem fogadják el az illetőt vezetőjüknek, ott állandósulnak a veszekedések, viták, sértődések, a csoport tagsága állandóan változik. A csoportok többségében jellemző, hogy a csoportba kerülésnek vannak feltételei, beavató rítusai. Pl. akkor lehet bekerülni, ha az illető megfaragta önállóan első álarcát. Később az álarcokat évről évre cserélik egymás között, hogy ne ismerjék fel őket. Vagy: aki belép, annak adott évben állnia kell a közös étkezés költségeit, gondoskodnia kell a főzésről, italokról. A csoportban való megmaradás is sokszor feltételekhez kötött, pl. egy csoportnál kizárással járhat, ha valaki „lerészegedik”, vagy az lehet tag, aki bizonyította úzás és evezős tudományát (Dunán átkelő csoportban). Van olyan szabály is, mely a tárgyi kellékek használatára vonatkozik. A kereplőt, mely a leírások többségében a busó alapfelszereléséhez tartozik, a *Mohácsi Sokáckör* tagjai nem használják. A csoportvezető szerint, mivel a busó legfontosabb feladata a közönséggel való „játék”, abban csak akadályozná őket. Ha egy csoportban több tag számára tartósan teljesíthetetlenek bizonyos kötöttségek, kiválnak, vagy saját csoportot alakítanak. Pl. a *Búso Clubból* kivált *Futottak még* is így jött létre.

- C. A farsangon résztvevő gyerekek, a „**kisbusók**” jelentik az utánpótlást. Számukra nyilvános jelmezversenyt is hirdetnek a város főterén, hogy motiválják őket. Létszámuk valóban évről évre nagyobb. A gyermek jelmezesek egy része, akiknek szülei busócsoport tagjai, a felnőtt csoportokban is megjelennek, és a felnőttek mintáit követve hamar beletanulnak a szerepbe. A „kisbusók” mellett **más jelmezesek** is megjelennek a busójáráson, gyermek, illetve felnőtt alakoskodók személyében: jankela (rongyos ruhában, arcukat ronggyal, harisnyával elfedve, valamilyen „fegyvert”, azaz tömött zsákot használva kergetik a lányokat, illetve kísérik a busókat), török, ördög, halál, pap, nemek cseréje, egyéb alakok, jelmezesek, akik változó összetételben ugyan, de mindig jelen vannak.

D. A busójárás hagyományának fontos eleme a busókhoz kapcsolódó tárgyak készítése. A **hagyományos kézművesség** több formában is jelen van. A korábbi hagyományokhoz hasonlóan a busók egy része ma is saját maga faragja **maszkját**, amit az élő rítusban használ. Előfordul, hogy többet is farag, és azokat évről évre cserélgeti, hogy megőrizze inkognitóját. Egyesek busótársaik számára is faragnak. Közülük több olyan tehetséges **specialista** került ki, akik kiállításokon, és vásárokon is megjelennek maszkjaikkal. Néhány csoportban kialakult gyakorlat, hogy (általában a vezető busó) „stílusát” követve faragnak, vagy ő maga faragja a csoport többségének maszkját. Így egyes csoportok a maszkok jellemző jegyei alapján is beazonosíthatóak. A kevésbé ügyesek vásárolják (kapják) a maszkjukat. Mohácson többen kézműves mesterségként is foglalkoznak álarcfaragással. Az 1970-es évektől három jelentős mestere is volt e kézműves tevékenységnek. Kalkán Mátyás a Népművészet Mestereként szakkör keretében tanított. Englert Antal maszkfaragó népi iparművész is az ő tanítványa volt. Ma már tőle is tanulhatnak a fiatalok: pl. Udvardi Krisztián, Rosta Endre, Prókai György. Késity György egykori múzeumi restaurátor, és a ma is rangidős mester Kunovszky János is sokaknak adta át tudását. Aktív faragók még: Ifj. Kunovszky János, Élő József, Reiter József, Antal Zoltán, Antal Alex, Gagyai Zoltán, Hafner Miklós, Baráth Gábor, Kulutáczy Mátyás, Sas Tibor. Annak ellenére, hogy a maszkok nagyon változatosak, és magukon viselik készítőjük egyéniségét, stílusát mégis stabilan őrzik a mohácsi jellegüket, ezzel is továbbörökítve, védelmezve a hagyományt. Egymás munkáit számon tartják, minősítik, kritizálják, és elismerik. A busó zajkeltő eszköze a **kereplő**, „fegyvere” pedig a **tollasbuzogány**, amit szintén sokan maguk készítenek el, de a felsorolt maszkfaragók közül is gyártanak néhányan, valamint Grebenár Andor, a Népművészet Ifjú Mestere. Az úgynevezett **„bütykösharisnya”** készítése a sokácok sajátja, a sokác busók rokonainál még beszerezhető, illetve rajtuk keresztül rendelhető. Általában a novemberi közös busómegbeszélésen kérhető néhány darab, amit egyes specialisták készítenek el. A busó ruházatának hagyományos eleme a sokác **bocskor** is. Mint általában a felszerelés darabjai, egyéenként rendelhetőek a város (és az ország!) utolsó bocskorkészítő műhelyéből, az Életműdíjas és Népművészet Mestere díjjal kitüntetett Farkas György tímár unokájától, aki nagyapjától tanulta a mesterséget. Mind a mesterek, mind a kézműves specialisták maszkjait, valamint a viselet többi kellékét a busójárás kézműves vásárán is megtalálni. A kézműveseknél év közben is vásárolhatóak és rendelhetőek, néhányan már az internet segítségével is reklámozzák alkotásaikat, pl. Rosta Endre, Baráth Gábor, Englert Antal.

E. A busójárás hagyományát, és vele identitását a Mohácson élő **sokác népcsoport** soha nem vesztette el. *(Sokácok: katolikus horvátok egy kisebb csoportja, akik feltehetőleg a mai Bosznia és Hercegovina területeiről húzódtak fel az egykori Dél-Magyarországra. A nagyobb létszámú áttelepülési folyamatok a XVIII. század végére, a XIX. század elejére lezárultak. Bosznia egyes vidékein a kisebbségben élő katolikusokat ma is nevezik sokácoknak. A név valódi eredete ismeretlen. A Magyar értelmező kéziszótár és A magyar nyelv történeti-etimológiai szótárára a szláv hangzású sokác kifejezést használja. Mohácson elterjedtebb a sokác elnevezés, horvátul: Šokci.)* A mai napig megőrizték a nyelvüket, hagyományaikat. Erős, sőt napjainkban is **erősödő identitásuk** hatására Mohácson a „sokacság” a nemzetiségi összetartás, a kulturális érték-, és érdekvédelem, a tolerancia példaadó mintája. Ennek számos eleme figyelhető meg. Egyrészt a sokác népesség aktivitása, a kultúra

megtartásának sokasodó lehetősége, másrészt a lakosság többi részének pozitív hozzáállása, az értékek megbecsülése, a hagyományok folyamatos átvétele. A Sokac Olvasóköri (100 éves polgári kulturális csoport) lehetőség van a nyelvtanulásra, a táncok megtanulására, játszóházi keretek között pedig a hagyományok elsajátítására. Zenekarokkal rendszeresen tartanak táncbájakat, fellépéseket. A táncosok mellett jelen vannak a gyerekek is, akik a nyelv mellett ismerik hagyományait, zenéjüket, táncukat. A városban több néptáncszóport is működik, amelyek repertoárjában (közkívánatra) nagyobb arányban van jelen a horvát, mint e soknemzetiségű város többi nemzetiségének táncai, és a táncokat és zenét tanulók között is nagy létszámban vannak jelen a más nemzetiségűek. A népzeneészek busójáráskor kísérik a csoportokat, maguk is részt vesznek a farsang eseményein. Rendszeresen tartanak táncbájakat a „nem sokác” busók kérésére, hogy ők is elsajátíthassák a sokác táncokat. A busók által is szigorúan ellenőrizve, ma már kizárólag horvát dallamok szólhatnak az utcákon busójáráskor, és a busók horvát táncokat táncolnak. A Mohácson működő, igen népszerű hagyományőrző csoportok: **Zora Táncgyűttes, Mohács Nemzetiségi Néptánc Egyűttes, Mohácsi Sokackör Hagyományőrző Táncszóportja, Mohácsi Sokackör tamburazenekara, a Sokadija.**

1.d. Az elem földrajzi elhelyezkedése és elterjedtsége

Busójárás néven ismert maszkos farsangi szokás ma ebben a formájában egyedül a Baranya megyei Mohácson létezik. (Mohács kisváros Dél-Magyarországon, a Duna jobb partján, Horvátország – korábban Jugoszlávia – határától 8 km-re fekszik. Lakosai között nagyszámú horvát – sokác – és német – sváb – nemzeti kisebbség él.)

A szokás földrajzi előfordulása eredetileg sokkal szélesebb körű volt. A 19-20. század fordulójáig a mohácsihoz hasonló, a farsangi szokások maszkos-alakoskodó, átváltozást szimbolizáló átöltözéssel kísért változatai Európán belül elsősorban a Balkánon és a Pannónia térségben voltak elterjedve, s főként a szlávokhoz kapcsolódtak.

Az átöltözéshez felhasznált ruházat nagyon különböző lehetett, melyhez zajkeltő eszközök is társultak. A pogány gyökerekre utaló maszkírozott alakok közül, funkciójukkal és formájukkal leginkább a következők utalnak: a macedon-bulgár *kutyer*-ek, az isztriai Kastav környékén a *zvončari*-k (kolomposok), Kárpát-Ukrajnában és a volt Jugoszlávia szinte teljes területén, de különösen a horvátországi Tengermelléken, Dalmáciában, Likában és a Muraközben a *ded i baba* (nagyapó-nagyanyó), Zagorjében és a *kaj*-nyelvjárást beszélő horvát vidékeken a *Nap'hanci*-k, Dubrovnik környékén a tetőtől talpig szőrmébe öltöztetett hosszúnyakú *turica*-k. A *bušo* (busó) alakja a horvátországi Szlavóniában és a történeti Baranya sokácok lakta területein volt jellemző.

Bár az 1900-as évek elején Mohácson is az elfeledés fenyegette a busójárást, 1910 után, köszönhetően az akkori városi vezetésnek is, a korábbinál konszolidáltabb formában átszervezték és megmentették. Miközben máshol eltűnt ez a szokás (Baján pl. az utolsó komolyabb farsangi maszkajárás az 1950-es évek elején volt), a mohácsi busójárás számos polgári elemet vett fel, valamint a valamikori mohácsi sokác szereplők mellett az egész város magáévá tette.

Az 1992–1998 között lezajlott délszláv háború után a mohácsi busójárás kisugárzó hatást gyakorolt Baranya horvátországi, sokácok lakta falvaira is, így a busójárás határon átívelő kapcsolatokra is kiterjed. Az egykor magyarok lakta horvátországi falvakban a már megszűnt busójárás az elmúlt évtizedben ismét megelevenedett, melynek következtében a mohácsi

busójárás fő napján, farsangvasárnap, Darázsról, Izsépről (Draž és Topolje, mindkettő Horvátországban) stb. is megjelennek a különböző busók (szép- és ijesztő) valamint az őket kísérő népzeneészek és néptáncosok, míg egyes mohácsi csoportok másnap mennek egy-egy horvátországi faluba (pl. Izsépre, Dályokra), a régi hagyományoknak megfelelően sorra köszönteni a portákat.

1.e. Az elem a szellemi kulturális örökség mely területeit képviseli

- a) szóbeli hagyományok és kifejezési formák, beleértve a nyelvet is, mint a szellemi kulturális örökség hordozóját,
- b) előadóművészetek,
- c) társadalmi szokások, rítusok és ünnepi események,
- d) hagyományos tudás, a természetre és a világegyetemre vonatkozó ismeretek és eljárások
- e) hagyományos kézművességhez tartozó tudás és gyakorlat

2. Az elem leírása (max. 7000 karakter)

I. A **busójárás Mohácson** évente megrendezett alakoskodó rituális télűző népszokás, a dél-kelet európai térség tradicionális kultúrájában jellemző *pokládénak* egyik variánsa, **beöltözött busócsoportok** (a csoportok működésének és a busók megjelenésének részletes leírását ld. az 1.c pontban) **karneválszerű** felvonulása, amely az itt élő horvát népcsoporttól a sokácoktól ered. A hagyomány fontos eleme a busókhoz kapcsolódó maszkok ruhák, zajkeltő, ijesztő tárgyak és járművek készítése. A **hagyományos kézművesség** ennek megfelelően több formában is jelen van, a busók egy része ma is saját maga készíti eszközeit amit az élő rítusban használ. (Részletesen ld. 1.c. pont)

A busójárás mára a város és a kistérség legjelentősebb és legfontosabb **hagyományőrző** eseménye, nemzedékeken át hagyományozódó élő gyakorlata, ünnepe és jelképe. Hiszen a karneváli események mellett létezik egy másik síkja is, amely az érintett közösség belső köreiben láthatatlanul zajlik az év minden napján. Nemcsak közösségteremtő és megőrző jelentőséggel, de a hagyomány gyakorlásában és a tudás átadásának folyamatában kialakuló identitásképző szereppel is bír. A minden évben farsang utolsó 6 napján zajló Mohács köztereit megtöltő busófelvonulásnak és a várost felbolygató kötött és spontán **performance** elemeket is tartalmazó rendezvénysorozatnak országos jelentősége, elismertsége és hatása van. A civil társadalom közösségei és csoportjai ezt az eseményt saját kulturális örökségüknek tekintik.

II. A **program** évről-évre számos kulturális eseménnyel, mozzanattal bővül. Kiállítások, koncertek, táncházak, kézműves bemutatók és játszóházak egészítik ki. A rendezvény lebonyolításában és szervezésében a civil társadalom, a busó csoportok képviselői (pl. Busók Baráti Köre, Busó Club, Mohácsi Sokacok Olvasóköre, más busó csoportok, valamint a Schneider Lajos Népdalkör) mellett az önkormányzat szakemberei is részt vállalnak.

A busójárás 6 napjának programjai, jellemző eseményei: **Csütörtök**, vagy kislefarsang a gyermekek farsangja. Ma már nemzetiségtől függetlenül és többnyire *jankele*-ként, vagy kisbusónak öltözve járják a várost. A jankelék rongyos ruhába öltözött fiúgyermekek, akik arcukat harisnyával takarják el, és vállukon átvetve egy ronggyal kitömött zsákot visznek, és azzal ütögetik meg a közönséget, főképp a lányokat. Ezen a napon a gyerekek kötetlen jelmezekbe öltöznek, jankele jelmezverseny és busó eszközök bemutatója zajlik. A

színpadokon néptáncbemutatókra és az iskolák bemutató előadásaira kerül sor. A programot kirakodóvásár és gyermekfoglalkozások kísérik.

Pénteken rendszerint a Területi Német Népdaléneklési verseny megrendezésére, valamint a busó álarcfaragók kiállítására, keramikusok grafikusok képző és iparművészeti kiállítására kerül sor.

Szombaton rendszeres programot a Schneider Lajos népdaléneklési verseny diákok részvételével, és a busócsoportok közös megemlékezése a II. Mohácsi csatáról. Közben népművészeti vásár zajlik.

A **farsangvasárnap**, a busójárás főnapja, a felnőttek farsangolása. De ezen a napon is van gyermekkernevál. Az általános iskolák tanulói maszkarákba öltözve vonulnak fel, vagy éppen „jánkelének” öltözve kísérik a busókat. Először a sziget oldali busók kelnek át a Dunán, őket a „Sokác-révben” várják be, majd együtt mennek a Kóló téri gyülekezőhelyre. A felvonulás a város főteréig tart, ahol különböző néptánc csoportok mutatják be műsorukat. Egy-egy busócsoporthoz zenekari kísérete is van, ami visszautal az egykori kizárólagos élőzenére. A zenekar általában tamburazenekar, de újabban egyre gyakrabban felbukkannak a dudások is. A mohácsi népzeneészek, együtteseken kívül jelen van ezen az ünnepen szinte minden hazai neves délszláv népzenei együttes, valamint a határon túlról Horvátországból is jönnek zenészek. Az este fő eseményei: a farsangi koporsó vízre bocsátása, máglyagyújtás a Széchenyi téren és az esti sokác-bál.

Hétfőn elcsendesednek az utcák, az egykori sokác negyedben a busók felelevenítik a házról-házra járás hagyományát, rokonlátogatás, közös zenélés, tánc és mulatozás zajlik.

A busójárás **utolsó napja húshagyó keddre**, azaz farsang utolsó napjára esik. Ez az a nap, amely leginkább megőrizte a hagyományt, ezzel hozzájárulva az itt élő emberek identitás tudatának erősítéséhez. A busók ezen a napon a telet és farsangot jelképező koporsót visznek végig a belvároson és nagy zajongás, vidám ünneplés közben a város teljes lakosságának vidám kíséretével a Széchenyi téren elégetik azt. Ez a farsangtemetés.

III. A városias jellegű felvonulások, jelmezes ünnepély azonban csupán ezen az öt napon zajlik a rendező intézmények által megszervezett programfüzetben is rögzített menetrend szerint. Ebben az idegenforgalmi szempontokat sem nélkülöző szakaszban a nézők vagy kívülállók számára egy egységes, homogén képet mutató busó közösség jelenléte érzékelhető, amely valójában több párhuzamosan létező és működő, egyedi sajátosságokkal felruházott csoportot rejt, amelyek külön nevet is viselnek (ld. 1.c pont). A csoportokon belül zajló egyedi szokások a közönség számára láthatatlanok. **Ezek a szokások a belső csoportigények szerinti folytonos változásban, alakulásban vannak, a közösség által generált és elfogadott szabályok mentén. Ez az összhang lehet a szokásrendszer fennmaradásának és megújulásra kész eleven működésének az alapja.** A szabályok időbeli képlékenységét példázza a nők bevétele a busócsoporthoz, ami ma is ritkaságnak számít, hiszen korábban csak házas férfiak vehettek részt a felvonulásban.

A busók mindig megújuló akcióikban fogalmazzák újra helyzetüket, aktuális eseményeket megvilágító, azokra reagáló, akár politikai tartalmú üzenetek formájában.

IV. A busójárás egyszerre fejezi ki a városhoz, egy társadalmi csoporthoz, a nemzetiséghez való kötődést. Lehetőség nyílik **a közösség, az adott csoport, és az egyén önkifejezésére, reprezentációjára.** Eszköz és lehetőség a legkülönbözőbb demonstrációkra. Az identitás kifejezésének és megélésének szabadsága a közösség, a „mi” csoport létezését legalizálja. A társas, tehát közösségben történő, nyílt játéktérben megvalósuló performance-ok, a maszkírozás, és a szerepek felcserélődése, vagyis egy a mindennapoktól eltérő világba rejtőzés lehetőséget teremtenek az emberek között megvalósuló lazább kommunikációra, interakcióra, vágyak és kívánságok nyilvános térben történő megvalósításának, a közösségek

belső világának prezentációjára. E szerep **megvalósítja az ünnep stabilizáló funkcióját** egy nagyobb közösséghez, a város helyi társadalmához, néhány csoport számára pedig a város katolikus horvát kisebbségéhez, a sokácokhoz való tartozás érzésének fenntartásával. Fontos az **információmegőrző funkció** is, amely a hagyományos cselekvések újrarájátszásával, csoportokon belüli átadásával valósul meg. A karneválok történetében jól végigkísérhető jelenség a **feszültségvezető funkció**. Olyan viselkedésformákat fedezhetünk fel, melyek a hétköznapiakban nem tapasztalhatók. A mulatozás olykor fékevesztett, erőfitogtató. Erotikus szimbólumok, szövegek is helyet kapnak a „játékban”. Ezek sokszor csupán a szexualitásra vonatkoznak, de előfordul, hogy valamilyen aktuális történet, hír karikatúrái. A rítusok alakulásának dinamizmusa van, folyamatosan bővülnek új elemekkel, érzékenyen reagálnak a napi eseményekre. (A közvéleményt napi szinten foglalkoztató dolgok az utóbbi években állandóan jelen vannak. 2003-ban például az európai uniós választások, illetve a valóságshow-k, 2004-ben többek között a Baumgartner Zsolt autóversenyző támogatása körüli viták, 2005-ben az olimpiai játékokat kísérő botrányok vagy a kormány „fészekrakó” programja kapcsán jelentek meg demonstrációk.) Ezek a parodizálások, kicsúfolások is a szabadságélmény, a szabad véleménynyilvánítás megjelenési formái. Ebben a felszabadultságban megszeghetők tabuk, ilyenkor maga az élet játszik, avagy egy időre létté válik a játék. A maszkok mögé, és a maszkosokkal egy másik világba rejtőzve, maguk mögött hagyva a mindennapok világát, **az ünnepelni akarás szándékával lépnek be és ki a város lakói** egy sajátos, a hétköznapiaktól eltérő társadalmi-kulturális térbe.

3. A szellemi kulturális örökség jelentőségének társadalmi tudatosítása és közkinccsé válása, valamint a társadalmi párbeszéd ösztönzése

I. A mohácsi közösség viszonyulása a busójárás hagyományához példaértékű, s egyben a szellemi kulturális örökség tudatosításának mintája lehet, hiszen működése nyomán, és e tudatosság hatására a környező közösségek, határon túli és hazai falvak, települések is sorra újjátották meg a szokást.

Szép példája a busójárás összes eseménye és lebonyolításnak módja a társadalmi párbeszédnek, ahol az egész közösség a városvezetéstől a busócsoportokon át az egyénekig mintaszerű együttműködésben gyakorolja a hagyományt.

A busójárásnak identitás formáló hatásán túl jelentős közösségformáló szerepe is van. A hagyomány megőrzése és átadása lehetővé teszi a különböző korosztályok, csoportok, nemzetiségek kommunikációját és együttműködését. A busójárás közös hagyományának ápolása, annak kiemelt szinten való kezelése alkalmat teremt arra, hogy ez az évszázados múltba visszatekintő farsangi szokás fennmaradjon, tovább éljen és alakuljon. Az elmúlt évtizedek alatt a busójárás népszokása beépült minden itt élő ember életébe, akik közös kulturális örökségük részeként ismerik el.

II. A busójárásnak, valamint a busóvá válásnak eddig is nagy szerepe volt a mohácsiak életében, nemzeti és nemzetközi hírnevük erősödésében. A szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékére való fölkerülés tovább erősítené ezt a szerepet. A nemzeti szinten való ilyenfajta elismerés tudatosítaná a mohácsiakban, hogy e számukra oly fontos, az alkotókészségüket hűen reprezentáló helyi szellemi örökségelem a műemlékekhez, jó természeti adottságaikhoz, múzeumi kincseikhez, levéltári dokumentumaikhoz hasonlóan értéket, jelentenek az egész ország számára is. Önbizalmukat erősítené ez az elismerés, és a busójárás további, hosszú távú fenntartására ösztönözné őket, valamint erősítené a városlakók, a város lakosságát alkotó etnikai csoportok, nemzetiségek, az őket képviselő társadalmi szervezetek azonosságtudatát. Tovább ösztönözné a társadalmi párbeszéd erősödését a sokácok és más nemzetiségek között, amely egymás

jobb megismeréséhez és kölcsönös tiszteletéhez vezetne. Fokozná a busójárásban való együttműködésük készségét és színvonalát. A nemzeti jegyzéken való szereplés eleinte, valószínűleg fokozná a nemzeti és a nemzetközi turizmust Mohácson. De ez csak olyan mértékben érdeke a városnak, amennyiben ez nem zavarja a szokás megrendezésének hagyományos módját. A maszk-készítés és a szokás gyakorlásához szükséges kellékek előállítására olyan szolid üzlettel válhatna, amely sokaknak kellő megélhetést biztosítana a kedvezőtlen gazdasági feltételek között.

III. Az itt élő emberek számára Mohács a soknemzetiségű, egymást toleráló, békében élni akaró és tudó emberek közösségét jelképezi. Gyakran hasonlítják ezt a programot a velencei-, vagy riói karneválhoz. Azonban fontos megemlíteni, hogy a busójárás nem csupán karnevál! A mohácsiak számára a busójárás, a farsangra való készülés, a népi kultúra iránti tisztelet, a hagyományok iránti fogékonyság és azok újjáélesztése, vagyis egész éven átvonuló feladat, életérzés, szerves része a mindennapoknak.

Ezt jelképezi a város főterén álló szobor (Martinelli Jenő alkotása), talapzatán Lessing soraival:

*„Nyújtsatok itt kezet egymásnak, jöjjetek!
Hadd tartsa meg mindnyája az ő szokását,
Hadd vélje anyját szebbnek mindenkinél,
Hadd járjon azután a nyelvek ezer felé.
A szívnek csakis egy nyelve van közöttünk!”*

Az önálló nemzeti, nemzetiségi értékek megőrzésének és közkinccsé válásának biztosítója az emberi kultúra sokszínűségének elfogadásában és a hagyományok közös ápolásában rejlik, amelynek példás gyakorlata a mohácsi busójárás.

4. Megőréssel kapcsolatos intézkedések

4.a. Jelenlegi és korábbi erőfeszítések az elem megőrzésére (max. 3500 karakter)

A busójárás fennmaradásának elengedhetetlen segítője volt az 1900-as évek elején az akkori városvezetés is, ennek köszönhető, hogy ez a hagyomány a mai napig fennmaradt. A helyi sajtó hírein keresztül jól nyomon követhető az a folyamat, amely a mai állapotok kialakulásához vezetett. Röviden az 1800-as évek végén a környékbeli településekhez hasonlóan Mohácson is eltűntek a kisebb népcsoportok szokásai és nem volt ez másképp a busójárással sem. Azonban érdekessége, egyedüli képe miatt és nem utolsósorban az ebben az időszakban idelátogató vendégek, családtagok, rokonok létszáma miatt nemcsak néprajzi érdekességnek számított, hanem a dunai hajózás meghatározó jegybevételeinek hatására gazdasági tényezőnek lépett elő. A hagyományos, kultikus alak a farsangi bálók jelmezes alakjává vált. Az 1930-as években találkozhatunk az utcákon vonuló, sorszámokkal ellátott busó figurákkal, ekkor a közönség szavazatai alapján választották ki és jutalmazták a különböző kategóriákban szereplő jelmezes alakokat. Az 50-es években már a megye legnagyobb rendezvényévé vált és a technika fejlődésének köszönhetően az induló televíziós közvetítéseknek is elengedhetetlen alkotó eleme. A kiürülő jelentés tartalma miatt a Pécsi Nemzeti Színház rendezői próbálnak belőle egységes látványosságot varázsolni, azonban ezt már nem fogadja el a helyi sokác közösség, így megmarad egyfajta primitív alakoskodásnak.

Fontos megemlíteni az 1955-ben a MOKÉP megbízásából készült mozi filmet, amely egyrészt rögzíti az akkori állapotot és mondát, másrészt a maszkfaragásban jelentős változást okoz. Eddig minden busó saját maga készíti el a maszkját, azonban a filmrendező kérésére kiválasztanak néhány ügyesebb, kiemelkedő faragót, belőlük lettek a meghatározó irányzatokat, típusokat kialakító mesterek. Napjainkban letisztulni látszik a szokás, a mohácsi közösség konszenzusán alapuló változások mennek végbe, presztízse, értéke van a meghatározó busó csoportok tevékenységének.

A város vezetése mindig is irányította, koordinálta ezt a rendezvényt. A Bartók Béla Művelődési Központ keretein belül működött egy busó felszerelés kölcsönző, valamint a hagyományok megőrzése érdekében maszkfaragó szakkör is. Mindkettő vezetője Kalkán Mátyás, aki később busó maszkfaragóként a Népművészet Mestere is lett.

A hazai és EU-s pályázatokon való részvétel lehetővé tette, hogy 1999-ben együttműködési megállapodás keretein belül Englert Antal maszkfaragó népi iparművész megnyitotta bemutató műhelyét és a maszkfaragás iránt érdeklődő fiatalok számára lehetőséget teremtett arra, hogy elsajátítsák a busó maszk készítés fortélyait. Az idelátogatók pedig előadások keretében megismerkedhetnek a busójárás múltjával, jelenével.

2000-ben lehetővé vált a város tulajdonában lévő, már elhasználódott busó felszerelések pótlása, komplett busó felszerelések vásárlása. (100 db busómaszk, kolomp, kereplő, birkabőr bunda, buzogány, bütykös harisnya, sokác gatyá). Ebben az évben pályázati támogatásból hangosító és fénytechnikai eszközök, mobil illemhelyek is beszerzésre kerültek.

2002-ben több busó csoport is alakult, ez azzal magyarázható, hogy a „busók” körében spontán kialakult az igény, hogy egyre autentikusabb módon képviseljék magukat. Megkezdték a régi tárgyak, képek, emlékek felkutatását. Ezen felül ebben a Sokac Olvasókör kezdeményezésére lehetőség nyílt arra, hogy a fiatal maszk faragók pályázat keretében évről évre bemutatkozhasanak munkáikkal a busójárás idejére szervezett kiállításon.

2003-ban a Sokac Olvasókör kezdeményezésére civil szervezet formájában megalakult a Busók Baráti Köre, valamint a Busó Klub.

2004-től Englert Antal népi iparművész maszk felajánlásával megteremtette annak lehetőségét, hogy a busó avatás szertartása ismét felelevenedjen a népszokásban. Ezen alkalomból a város főterén, a busójárás főnapján, vasárnap mindig más busó csoport busóvá avat egy fiatal legényt.

Ezen kívül a legöregebb busó farsangvasárnap megkapja a „ Busók, busója díjat.”

2005-ben a Busó Klub és a város között egy újabb együttműködés alakult ki és így lehetőség nyílt arra, hogy a Busó házban 40 busónak felöltöztetett bábu várja egész évben az odalátogatókat.

Minden hónapban egyszeri alkalommal lehetőség nyílik arra, hogy a Zora Néptánc Együttes tagjainak segítségével a busók és nem busók egyaránt elsajátítsák a sokác táncokat, kolókat, amelyeket a város főterén meggyújtott máglya körül táncolhatnak el.

Egy fajta rítus ez, amely során az átváltozás képességével „bíró” busók táncban nyújtanak kezét a „civileknek”, kívülállóknak, álarcot nem viselő sokaságnak.

4.b. A megőrzés tervezett lépései (*max. 7000 karakter*)

Az eddigiekben kialakult gyakorlat hosszú távú védelmet képes biztosítani a szokásnak, mivel a város lakosságának teljes körű bevonásával, módszeres párbeszéd, egyeztetések lebonyolításával mindenki részt vehet a mohácsi busójárás alakításában.

Önkormányzati szinten:

a. A busójárás részletes programjának összeállítását előzetes megbeszélések alapján közösen végzik a városi szervezők, a civil szervezetek képviselői, a csoportok vezetői és valamennyi érdekelt. A városi egyeztető fórum kettő alkalommal az önkormányzat épületében a polgármester vezetésével, a megyei és városi szintű közbiztonsági, egészségügyi, közlekedési és múzeumi szakember bevonásával, valamint a civil szervezetek képviselőinek, a busócsoport vezetők és a közvetlen lebonyolításban résztvevő segítők részvételével zajlik.

b. A város költségvetése minden évben kiemelt jelentőségű, országos rendezvényként elkülönített összeget fordít a programra. 2009 évtől a testület állásfoglalása szerint minimum 5 millió Forintot, illetve az infláció mértékével növelt összeget biztosítja erre a célra. Az Európa Kulturális Fővárosa Pécs projekt felvezető évében pályázati úton ezt az összeget megduplázza a költségvetés. 2010-ben az EKF projekt első kiemelt rendezvénye a mohácsi busójárás, várhatóan jelentős anyagi támogatással.

c. Terveink szerint a busójárás köré alakult mesterségek bemutatására, látogatható kézműves alkotóházak kialakítását indítjuk el. A lehetőségeknek megfelelően valamennyi pályázati lehetőséget közművelődési együttműködési megállapodások kötésével együttesen, illetve külön-külön is, önkormányzati, civil szféra és egyéni módon megpályázzuk.

d. A civil szervezetek egyéb forrásból is kapnak az önkormányzati költségvetésből kulturális támogatást. Tervezzük ennek a keretnek a huszonöt százalékát céltámogatásként, kizárólag a busójáráshoz kapcsolódó tevékenységek támogatására fordítani. Éves rendszeres támogatást biztosítunk továbbra is azoknak a szellemi műhelyeknek (Sokac kör, Busóház, maszkfaragó műhely), amelyek közvetlen hatást gyakorolnak a közösségre.

e. A szokás köré alakult kézművesség pl. bocskorkészítő, maszkfaragó, fazekas, stb. számos egyéni vállalkozót képes foglalkoztatni. A népművészeti értékek védelmének érdekében a minősített alkotóknak a helyi iparüzési adófizetési kötelezettségét az önkormányzat elengedi. A vendéglátás, egyéb szolgáltatás, kapcsolódó programok szintén jelentős érdekeltségeket érintenek, ezek bevételeiből az önkormányzat az adóként befizetett összegből a busó felszerelések karbantartását, tárolását biztosítja.

f. Infrastrukturális befektetéseink között a városközpont rehabilitációjának szerves része a busójárás rendezvényének kielégítéséhez szükséges közvilágítás kiépítése, a nyilvános illemhelyek bővítése, új parkolóhelyek kialakítása. A város közösségi tereit is jelentős

költségvetéssel fejleszti az önkormányzat, főként - a busójáráshoz kapcsolódó- nagy létszámú összejöveteleknek, megbeszéléseknek, kiegészítő kulturális rendezvényeknek, táncházaknak, előadásoknak a helyszíneit.

g. A város tulajdonában lévő busó felszerelések, ruhák, eszközök tárolására az önkormányzat Duna Irodaházában és a Terv utcai telephelyen korszerű elhelyezést alakítunk ki. Ezeknek a felszereléseknek, eszközöknek – 250 db busómaszk, 250 db birkabőr bunda, kolompok, gatyák, kereplők, fogat vontatta busó kerék, ágyú, szekér- az értéke becsült adat szerint 20 millió forintos nagyságrendű.

h. Az önkormányzati fenntartásban működő általános, közép és alapfokú művészetoktatási intézményekben szakköri óra keretében biztosítjuk a busójárási ismeretanyagának szervezett keretek közötti elsajátítását. A térséghez tartozó negyvennyolc településen szorgalmazzuk és ajánljuk a tánc és dráma óra keretein belül a mohácsi busójárási témakörének a feldolgozását.

i. A már kialakított elismerő plakettek, címek mellett a civil szervezetek javaslatai alapján folytatni kívánjuk a hagyományápolás terén kiemelkedő munkásságot kifejtő szervezetek, egyének jutalmazását.

j. 2009 évtől a busójárási kísérő rendezvényeit teljes egészében külön helyszínen rendezi meg a város, így teremtve lehetőséget a néphagyomány autentikus arculatának megőrzéséhez.

2. Civil szervezetek szintjén:

a. Az identitástudat erősítésének érdekében kéthavonta rendszeres előadás- sorozaton keresztül ismertetjük az eddigi gyűjtések, tapasztalatok eredményeit. Beszélgetések, viták formájában közös állásfoglalást alakítunk ki a jelenlegi és a jövőbeli elképzelésekről. Elsősorban az egyesületi tagság számára a Sokác kör, a Busó Klub, a Busó Baráti Kör részvételével és klub helyiségeiben, évente kéthavonta alkalommal azonban nyilvános előadást szervezünk a városi közösségi terek használatával.

b. A Városvédő Egyesület gondozásában több kiadvány előkészületei zajlanak. Külön ismertető összeállítása van folyamatban a busójárási részletes leírásával, az eddigi nevesebb maszkfaragók munkáiról és eredményeiről, valamint a mai alkotók tevékenységéről.

c. Az eddigi gyakorlatnak megfelelően koszorúzással, emléktábla állítással folytatódik a civil szervezetek tisztelgése a busójárási kiemelkedő alakjai előtt. A Sokác kör és a Busó Klub javaslata alapján Kalkán Mátyás maszkfaragónak, a Népművészet Mesterének emléktáblája kerülhet felavatásra a közeljövőben.

d. A Sokác kör a Horvát Kisebbségi Önkormányzat támogatásával a sokác nemzetiségi táncsoport megalakítása mellett létrehozta a horvát nyelvű színjátszó csoportot, és feleleveníti a busójárási dramatizált formáját.

e. A Busó Baráti Kör sokác nemzetiségi bemutatóház kialakítását tervezi, a busójárás idejére betekintést biztosítva bárki részére a hagyományos sokác tárgyi kultúrába és a busójárásra jellemző sokác vendégfogadás szokásaiba.

f. A Busó Klub a busó babák megelevenítése mellett tervezi a hagyományos házról-házra járás szokásának felelevenítését és az idős sokác emberektől gyűjtött anekdoták, történetek könyv alakú megjelentetését.

3. Az egyének szintjén:

A busómaszk faragás igénye a mohácsi fiatalok egyre szélesebb körében figyelhető meg. Englert Antal Népi Iparművész maszkfaragó bemutató műhelye mellett 2007 óta Rosta Endre műhelyében is tanulhatnak a maszkfaragás iránt érdeklődők. A tervezett kézműves alkotó házak, bemutató műhelyek láncolatához kapcsolódási szándékát jelezte a maszkfaragók közül Udvardi Krisztián, Prókai György, Élő József, Hafner Miklós és Antal Zoltán is. A busójárás szokásának lelke azokban az egyéneknél található meg igazán, akik egész évben, a forgatagban való részvételre, tréfálkozásra készülnek. Az ilyen egyének száma a busócsoporthoz való csatlakozásból jól követhető és nekik köszönhetően megnőtt az igény az elhasználódott, kopott eszközök, ruhák, maszkok pótlására.

A turizmus eddig is komoly tömegeket mozgatott Mohácson farsang idején, ők azonban nem képesek igazán hatást gyakorolni a busójárás történéseire, hiszen számtalan spontán akció, kapcsolatteremtés zajlik, és a rendező elv éppen ebben a kaotikusnak tűnő mozgásban, hagyományörző improvizációban rejlik. Mohács városának, lakóinak fő célkitűzése: megőrizni maguknak ezt a szabadságérzést és összetartozást jelképező hagyományt. A pénzügyi támogatás mellett kiemelt fontosságú a társadalmi elismertség hangsúlyozása is. Az elismert, minősített mesterek irányításával rendszeres bemutatók lehetőségeit biztosítunk a fiatal alkotóknak. A kialakult gyakorlatnak megfelelően a mindenkori vezető fogadja és megvendégeli a busó vezetőket. A múzeum új épületének elkészültével jelentős előrelépés várható a kutatható anyagok és a bemutatott tárgyegyüttes hozzáférhetőségében. Ehhez az önkormányzat a megyei múzeum tulajdonában lévő épület fenntartási költségeivel, illetve a közös üzemeltetés költségeivel járul hozzá. A busójárás reprezentálja leginkább a Mohácsra jellemző közösségi szellemet, az összefogás, a szomszédság fontosságát, ezért kiváló alkalom a nemzetközi partnereink megvendégelésére, a kapcsolatok ápolására. Legfőbb értékének azt a szellemi erőt tartjuk, amely képes összekovácsolni a különböző értékrenddel, múlttal, hagyománnyal élő népcsoportokat és mindenféle tiltás, üldözés ellenére közös cél, erős közösség kialakítására készíti az itt élő embereket. Ennek a szellemi értéknek hosszú távú megőrzése elemi fontosságú Mohács városának, lakosainak, ezért a legfontosabb városi eseményként kezeljük. Az elmúlt évben elindítottuk, és a jegyzékre kerülés esetén megkerülhetetlen feladatunk lezárni a név, illetve a szokás hivatalos úton történő levédését.

4.c. Egyének önkormányzat elkötelezettsége

Az önkormányzat közművelődési és közoktatási intézményei, valamint a civil szervezetek egyaránt részt vállalnak a különböző fesztiválok, bemutatók, előadások szervezésében és lebonyolításában.

Mohácson jelentős a helyi ünnepekhez, évfordulókhöz kapcsolódó rendezvények, fesztiválok száma. Ez az ünnepkultúra egyre jobban kibővül a nemzetiségek sajátos ünnepeivel (suprikálás, aratonap, Vince-nap, Antal-nap stb.). Központi szereppel bír a település életében a különböző nemzetiségek és népcsoportok kultúrájának megismertetése, közvetítése táncházak, kézműves bemutatók, népzenei koncertek keretében. Ezeket a programokat zömmel a civil társadalom szervezi és bonyolítja le.

Az önkormányzat saját költségvetéséből kerül megrendezésre a busójárás.

Az önkormányzat a civil szervezeteket minden évben támogatja, ezzel segítve programjaik megvalósítását.

Pályázatok segítségével lehetőséget teremt a Kanizsai Dorottya Múzeum új épületének megvásárlására. Itt kap helyet egy állandó busójárást prezentáló kiállító tér. A maszkfaragók részére évente lehetőség adódik egy kiállítás keretein belüli bemutatkozásra.

Ezen felül együttműködési megállapodás jött létre az önkormányzat és Englert Antal népi iparművész bemutató műhelye, valamint a Busó Klub által működtetett Busóház között. Természetesen ez a lehetőség továbbra is fenn áll azok részére is, akik a jövőben tervezik munkásságuk által a busójárás autentikusságának, szellemiségének megőrzését.

5. A közösség részvétele és hozzájárulása

5.a. A közösségek, csoportok és egyének részvétele

A jelöléshez hozzájárult, a pályázat elkészítésében részt vett, a meglévő adataikat rendelkezésre a bocsátotta a mohácsi Sokac Olvasóköri, a Horvát Önkormányzat, a Busó Klub, a Mohácsi Városvédő és Városszépítő Egyesület, Ferkov Jakab a Kanizsai Dorottya Múzeum igazgatója, Englert Antal maszkfaragó népi iparművész, a Mohácsi Tourinform Iroda, valamint Mohács Város Önkormányzata. Nyilatkozataikat mellékletként csatoltuk.

5.b. Szabad elhatározásból fakadó, előzetes és megfelelő tájékoztatáson alapuló beleegyezés

A 2008. évben megrendezésre került busóbál keretei között Szekó József polgármester úr kérdést intézett a jelenlevő busókhoz a nemzeti jegyzékre és az UNESCO Reprezentatív Listára történő jelöléshez való hozzájáruláshoz. A busó csoportok egyöntetű szavazással elfogadták a szellemi kulturális örökség pályázaton való részvételüket, a nemzeti jegyzékre és a nemzetközi listára való jelölésüket. Erről írásos jegyzőkönyv és filmfelvétel is tanúskodik. Mindkettőt mellékeljük a jelölési dokumentációhoz.

Mohács város képviselőtestülete 2008. február 22-i ülésén kezdeményezte a busójárás felvételét „A Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Listájára” és támogatta az esetleges felterjesztést „A világ szellemi kulturális örökségének reprezentatív listájára“. A határozatot mellékletként csatoljuk.

5.c. A hozzáférést szabályozó szokásos eljárások tiszteletben tartása

Pályázatunk esetében ez a pont nem releváns.

6. Dokumentáció

6.a. Csatolandó dokumentumok

- A felterjesztés dokumentációja CD formátumban.
- A Mohácsi Busójárás 2008. évi pillanatképei 18 perces film.
- Szavazás a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére való felkerülésről CD formátumban.
- A busójárás régen és ma (fényképek 96 db) CD formátumban.
- A busójárás régen és ma (fényképek 36 db) papír alapú képek.

6.b. Szerzői jogokról való lemondás

A lemondó nyilatkozatok száma 4db. Ferkov Jakab, Englert Antal, Ádám Miklós, valamint Csoboth Zoltán lemondó nyilatkozatát csatoltuk a mellékletéhez.

6.c. További források listája

A mohácsi busójárás bibliográfiája

- Barabás Béla
2007 Télizésből nagyszabású busófesztivál. Stáció – Vallási Magazin 38.
- Barabás Béla
2007 Maszkok hittel, lélekkel. A jó faragó egy életen át tanul. Stáció– Vallási Magazin. 39.
- Bukovszky Balázs
2004 Téletemetés Mohácson. Szép Magyarország 9–15.
- Csalog József
1949 Busójárás (poklada) a mohácsi sokácok tavasz-ünnepe. Pécs.
- Ernyey József
1907 A busójárás és más farsangi játékok. Néprajzi Értesítő VIII. Budapest. 3–24.
- Ferkov Jakab
2003 Száz év a mohácsi busójárás történetéből, a helyi sajtó tükrében. Janus Pannonius Múzeum Évkönyve 46–47. (2001–2002). Pécs. 191–196.
- Földes László
1958 A Néprajzi Múzeum busómaszkjai. Néprajzi Értesítő XL. Budapest. 209–230.
- Füredi Zoltán
2004 Busójárás, az élő rítus. Pócs Éva (szerk.): Rítus és ünnep az ezredfordulón. Studia Ethnologica Hungarica VI. Budapest. 315–357.
- Gelencsér József
1991 Busó a Dráva menti sokácoknál. Halász Péter (szerk.) A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Budapest. 429–434.
- Mándoki László
1962 Busómaszkok. Janus Pannonius Múzeum Évkönyve (1961). Pécs.
- Mándoki László
1963 Busójárás Mohácson. Pécs.
- Minorics Tünde
2007 „Busójárások”. Pócs Éva (szerk.): Maszk, átváltozás, beavatás. Tanulmányok a transzcendensről V. Budapest. 285–294.
- P. Unyi Bernárdin
1947 Sokácok-bunyevecok és a bosnyák ferencesek története. Budapest. 220–226.
- Raffay Anna – Szőcs István
1955 Busójárás. (film, 16/mm. ff. 13 perc)
- Raffay Anna – Lestár János
1959 Busójáráskor. (film, 35/mm. színes, 17 perc)
- Szigethy András
2007 Téliző maszkok. National Geographic, Magyarország. Február.
- Szököcs Béla
2007 Poklade, poklade; Busójárás. Sokszínű busójárás a mohácsi kistérségben. Mohács.
- Tauszik Sándor
1868 Egy mohácsi népszokás. Fővárosi Lapok. 183.
- Ujváry Zoltán
1997 Népi színjátékok és maszkos szokások. Debrecen. 26–27.
- Vargha Károly – Rónai Béla – Muszty László (szerk.)
1996 Rejtett kincsek nyomában. Baranyai népmondagyűjtemény. Pécs. 120.
- Várady Ferenc
1896 Baranya múltja és jelene I. Pécs. 159–162.
- Vitéz Horváth Kázmér
1929 „Mohács (a város fejlődésének vázlata)”. Baranya Trianon után tíz évvel. Pécs.

http://www.neprajz.hu/kiallitasok.php?menu=3&kiallitas_id=25 (2008.09.15.)

<http://www.mohacs.hu/?p=3&szid=1> (2008.09.15.)